U 119/2022 vp
Ympäristöoikeuden asiantuntija Hannes Koljonen
Suomen luonnonsuojeluliitto
YmV 27.5.2024

Lausunto jatkokirjelmästä direktiiviksi vesipuitedirektiivin, pohjavesidirektiivin ja ympäristönlaatunormidirektiivin muuttamisesta

Suomen vesistöt ovat tärkeä luonnonvaramme. Euroopan unionin vesipuitedirektiivi, pohjavesidirektiivi ja ympäristönlaatudirektiivi ovat olleet keskeisiä elementtejä, joilla vesiemme tilaa on parannettu ja suojeltu. Toimeenpanossa on kuitenkin ollut puutteita.

Vesipuitedirektiivi on alunperin velvoittanut jäsenvaltioita saavuttamaan vesien hyvän ekologisen ja kemiallisen tilan vuoteen 2015 mennessä. Jäsenvaltiot ovat viivytelleet tavoitteen saavuttamisessa ja siirtäneet tavoitetta vuoteen 2027. Aikaa tavoitteen saavuttamiselle on ollut 27 vuotta. Nyt tästäkin tavoitteesta pyritään poikkeamaan.

Eräiden haitallisten aineiden osalta määräajan pidentäminen vuoteen 2039 ei edistä ympäristön tilan elpymistä tai ympäristöystävällisten teknologioiden kehittämistä. Poikkeaminen tulee olla mahdollista vain luonnonoloista johtuvista syistä. Aikataulujen pidennys vie pohjan sääntelyn velvoittavuudesta.

Euroopan unionin tuomioistuimen niin sanotun Weser-tuomion (C-461/13) lisääminen direktiivin määritelmiin yhtenäistää ja selkeyttää olemassa olevaa oikeustilaa. Luonnonsuojeluliitto kuitenkin huomauttaa, että sen lisäys ei paranna vesiemme tilaa.

Joustomahdollisuuksien lisääminen vesipuitedirektiivissä on lyhytkatseista.

Sääntely kirittää yhteiskuntaa ja yrityksiä innovaatioihin, joilla huomioidaan paremmin ympäristö. Mikäli joustomahdollisuuksia päädytään lisäämään, se johtaa ympäristön ja teknologian kannalta haitalliseen kehittymiseen. Jotta yritykset investoivat ja kehittävät vesipuitedirektiivin tavoitteisiin tähtäävää tekniikkaa ja toimintatapoja, tulee niiden saavuttaminen olla velvoittavaa eikä laajoja poikkeuksia tule soveltaa.

Vihreän siirtymän hankkeet tulee toteuttaa kokonaisvaltaisesti ympäristön kannalta kestävästi. Ilmastonmuutoksen torjuminen sallimalla päästöjen ja haittojen kasvaminen vesistöissä ei ole kestävä ratkaisu. Se on ongelman siirtämistä. Vihreän siirtymän hankkeista, kuten pumppuvoimalaitoksista, ei tule vihreää, jos se aiheuttaa vesistön tilan heikkenemistä.

Pilaavan aineen tai sedimentin siirtäminen vesistöjen välillä laajentaa kuormitusta vähemmän kuormitettuihin vesistöihin. Vesiensuojelussa on keskityttävä keinoihin, joilla vesien tilaa voidaan parantaa. Esitetty poikkeus mahdollistaisi päinvastaisesti vesien tilan heikentämistä. Kun kyseessä on esimerkiksi haitallinen aine, voi toisen vesistön pilaantuminen olla erittäin pitkäikäistä, kuten Suomessa on havaittu kemiallisen tilan aineiden osalta.

Haittojen lisääminen muihin vesistöihin, poikkeaminen tilapäisesti tai poikkeaminen vihreä siirtymän hankkeen vuoksi muodostaa haasteita ja esteitä muiden hankkeiden toteuttamiselle.

Hankkeet ovat pitkäikäisiä, jonka vuoksi poikkeukset eivät ole edes tilapäisiä ratkaisuja.

Hanketta koskeva lupa tulee käsitellä asiallisesti alusta alkaen. Vesi- ja ympäristölupien muuttaminen jälkikäteen on haastavaa tai jopa lähes mahdotonta. Mahdollinen jälkikäteinen muutos voi aiheuttaa toiminnanharjoittajalle kustannuksia tai olennaisia muutoksia toimintaan. Lisäksi muutos ei palauttaisi ympäristöä vastaavaan tilaan, sillä ympäristölle tapahtuneet haitat voivat olla jo ikuisia. Tästä syystä on ensiarvoisen tärkeää, että hanke tehdään alusta asti niin, että se kestää ympäristön ja yhteiskunnan muutokset. Poikkeuksien aiheuttamat ympäristöongelmat olisi kuitenkin ratkaistava jo lähitulevaisuudessa.

Tilapäisestä heikentymistä on syytä vielä tarkastella. Onko ratkaistu, miten toimitaan, jos vesimuodostuman heikentyminen osoittautuukin tilapäistä pidemmäksi? Ympäristölle ja asianosaisille koituneet haitat sekä toiminnanharjoittajalle aiheutuneet kulut ovat jo ehtineet syntyä, joten hankkeen purkaminen tai olennainen muuttaminen voi muodostaa jopa perustuslaillisia ongelmia.

Luonnonsuojeluliitto pitää kannattavana, että tilapäistä vesimuodostuman heikentymistä voisi kuitenkin tapahtua kunnostushankkeissa, joiden tavoitteena on saada vesistön tila paranemaan.

Lisätiedot: Ympäristöoikeuden asiantuntija Hannes Koljonen, p. 044 493 1106, hannes.koljonen@sll.fi